

Anna Nitkiewicz-Jankowska

Oferta turystyczna parków narodowych jako ważny czynnik rozwoju krajowego ruchu turystycznego

Ekonomiczne Problemy Usług nr 84, 511-525

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA NITKIEWICZ-JANKOWSKA

Uniwersytet Śląski

**OFERTA TURYSTYCZNA PARKÓW NARODOWYCH
JAKO WAŻNY CZYNNIK ROZWOJU KRAJOWEGO
RUCHU TURYSTYCZNEGO**

Wprowadzenie

Ruch turystyczny jest zjawiskiem polegającym na przemieszczaniu się w przestrzeni (podróżowaniu) w różnych celach, pod wpływem czynników natury społecznej, ekonomicznej i psychologicznej wpływający na rozwój gospodarki turystycznej w regionie dzięki wykorzystaniu istniejącego zaplecza turystycznego. Może on funkcjonować dzięki istniejącym relacjom pomiędzy nabywcami a sprzedającymi, czyli dzięki istniejącemu rynkowi turystycznemu¹.

Rynek turystyczny może się rozwijać dzięki **popytowi turystycznemu**, który – zdaniem W. Hunzikera i K. Krapfa – jest „sumą dóbr turystycznych, usług i towarów, które turyści są skłonni nabyć, przy określonym poziomie cen”². J. Altkorn uważa, że można zgodzić się z tą definicją, pamiętając jednak, iż nabywanie owych dóbr polega jedynie na nabyciu prawa korzystania z nich, co różni usługę od produktów konsumpcyjnych. Popyt na usługi turystyczne podlega jednak tym samym prawom, co popyt na dobra konsumpcyjne, a mia-

¹ A. Nitkiewicz, *Koncepcja markowego produktu turystycznego strefy przygranicznej województwa śląskiego*, Maszynopis pracy doktorskiej, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2009, s. 84.

² Za: J. Altkorn, *Marketing w turystyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 23.

nowicie uzależniony jest od ceny produktu i dochodów konsumentów. Jednak ze względu na charakterystyczne cechy produktu, którym w tym przypadku jest usługa, inaczej może reagować na pewne zachowania produktu na rynku. Jedną z cech popytu turystycznego będzie jego sezonowość, której przyczyną są zjawiska przyrodnicze powodujące, że sezony turystyczne będą się kształtowały odmiennie dla różnych regionów, a nawet miejscowości³.

Tendencje i trendy występujące po stronie popytu turystycznego bardzo trafnie ujęto w koncepcji *Hard & Soft Tourism*. Wyraźnie przedstawiono w niej obraz turystyki najbliższej przyszłości, w której między innymi spada zainteresowanie turystyką bierną na korzyść turystyki czynnej oraz poznawczej. Cechy przyszłej turystyki, określanej mianem *Soft Tourism*, świadczą o przemianie w systemie motywacyjnym przyszłych turystów. Odchodzenie od modelu turystyki masowej na korzyść turystyki łagodnej przynosi wiele możliwości kształtowania nowych produktów turystycznych, które staną się jednocześnie produktami bardziej przyjaznymi zarówno dla środowiska przyrodniczego, jak i społeczno-kulturowego. Duże możliwości w tym zakresie stoją przed obszarami przyrodniczo cennymi.

Popyt uzależniony jest od wielu czynników, które wywierają na niego znaczący wpływ. Tradycyjnie czynniki te dzieli się na: polityczne, ekonomiczne, społeczne, demograficzne, psychologiczne i inne. Światowa Organizacja Turystyczna (UNWTO) w połowie lat 70. XX wieku wydzieliła ponad 100 czynników wpływających na aktywność turystyczną. Współczesna literatura światowa do czynników wywierających wpływ na turystykę zalicza: czynniki ekonomiczne, otoczenie, społeczeństwo, osobowość, państwo, podaż i media⁴.

Popyt turystyczny można zatem określić jako sumę dóbr turystycznych, usług i towarów, prawa do korzystania, które turyści są skłonni nabyć⁵. Skłonność nabycia danego produktu turystycznego jest podyktowana istniejącą potrzebą, którą można zrealizować, mając do wyboru określone miejsca czy atrakcje. O wyborze danego miejsca podróży decydują w dużej mierze walory tury-

³ Tamże, s. 23–27.

⁴ R. Łazarek, *Ekonomika turystyki. Wybrane zagadnienia*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 2004, s. 84, 86.

⁵ A. Nitkiewicz-Jankowska: *Koncepcja...*, s. 87.

styczne, które znajdują się w sferze bezpośredniego zainteresowania turysty (ze względu na swoje znaczenie poznawcze, estetyczne, dydaktyczne czy inne)⁶.

Specyficzne i bez wątpienia atrakcyjne walory turystyczne reprezentowane są przez parki narodowe, w których ruch turystyczny jest wynikiem zainteresowania (nie tylko deklarowanego, ale realizowanego), a więc popytu na ich ofertę turystyczną.

W artykule postawiono trzy główne cele:

1. Przedstawienie oferty turystycznej parków narodowych w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem ich zagospodarowania turystycznego na przestrzeni lat 2004–2009.
2. Określenie ruchu turystycznego (oraz wskaźników liczby turystów przypadających na 1 km szlaku turystycznego i na 1 ha parku) na przestrzeni lat 2004–2009.
3. Określenie znajomości, motywów i oceny atrakcyjności parków narodowych w Polsce w opinii respondentów.

Dwa pierwsze cele osiągnięto dzięki kwerendzie bibliotecznej i analizie dostępnych materiałów, natomiast dla zrealizowania celu trzeciego przeprowadzono badanie ankietowe na grupie 200 studentów.

1. Parka narodowy – definicja, cel i nowe zadania

Park narodowy jest jedną z dziesięciu form⁷ ochrony przyrody i obejmuje obszar o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi. W granicach parku ochronie podlega cała przyroda oraz istniejące tu walory krajobrazowe⁸.

Wprowadzone do ustawy zmiany, które będą obowiązującymi od 1.01.2012 r., z punktu widzenia możliwości turystycznego wykorzystywania są

⁶ A. Nitkiewicz-Jankowska: *Turystyczne walory przyrodnicze strefy przygranicznej województwa śląskiego*, w: *Acta Geographica Silesiana* nr 6, WNoZ UŚ, Sosnowiec 2009, s. 53.

⁷ Zob. A. Nitkiewicz-Jankowska, *Park narodowy a rozwój turystyki w regionie*, w: *Potencjał turystyczny, Zagadnienia Przestrzenne*, Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 590, Szczecin 2010, s. 351–361.

⁸ *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*, (DzU z 2004 r. nr 92, poz. 880 wraz z późniejszymi zmianami).

istotne, gdyż dają możliwości prowadzenia działalności gospodarczej przez parki narodowe. Ustawa wskazuje na dokumenty normujące powyższą kwestię, a także przedstawia kilka innych istotnych zagadnień:

- **celem tworzenia parku narodowego jest:** zachowanie różnorodności biologicznej, zasobów, tworów przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych; przywrócenie właściwego stanu zasobów i składników przyrody; odtworzenie zniekształconych siedlisk (przyrodniczych, roślin, zwierząt i grzybów);
- **zadania:** prowadzenie działań ochronnych służących do realizacji celów tworzenia; udostępnianie⁹ na zasadach określonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych i w zarządzeniach dyrektora parku; prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczą; mogą wykonywać działalność gospodarczą na zasadach określonych w *Ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej* (przepis wchodzi w życie z dn. 1.01.2012 r.);
- **obszar parku narodowego** może być udostępniony w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę (przepis wchodzi w życie z dn. 1.01.2012 r.)¹⁰;
- park narodowy jest **osobą prawną** w rozumieniu *Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych* (przepis wchodzi w życie w dn. 1.01.2012 r.)¹¹.

Jednym z aktów wykonawczych do ustawy jest *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 maja 2005 r. w sprawie parków narodowych lub niektórych ich obszarów, gdzie za wstęp pobiera się opłaty*. Za wstęp pobierane są opłaty w: Biebrzańskim PN, PN „Bory Tucholskie”, Bieszczadzkim PN, Karonoskim PN, Narwiańskim PN, Tatrzańskim PN, Wielkopolskim PN, Wigierskim PN, a także na wybranych szlakach w: Babiogórskim PN, Białowieskim PN, Drawieńskim PN, Gorczańskim PN, PN Gór Stołowych, Pienińskim PN,

⁹ **Udostępnianie** – umożliwianie korzystania w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, filmowania, fotografowania, a także w celach zarobkowych (przepis wchodzi w życie z dn. 1.01.2012 r.)

¹⁰ Wcześniej obszar parku narodowego udostępniany był w celach: naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę.

¹¹ Art. 5 pkt. 22, art. 8, 8a, 8b. *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*. (DzU z 2004 r. nr 92, poz. 880 wraz z późniejszymi zmianami).

Poleskim PN, Magurskim PN, Roztoczańskim PN, Słowińskim PN, Świętokrzyskim PN, PN „Ujście warty”, Wolińskim PN¹².

Uwarunkowania prawne bardzo wyraźnie wskazują na kierunek oraz zakres możliwości turystycznego wykorzystania tej obszarowej formy ochrony, która cieszy się zainteresowaniem w ramach turystyki krajoznawczej, wypoczynkowej i specjalistycznej.

2. Walory turystyczne, zagospodarowanie i działalność parków narodowych w Polsce w latach 2004–2009

Parki narodowe ze względu na zróżnicowane warunki fizycznogeograficzne obejmują ochroną walory nadmorskie, pojezierne, nizinne, wyżynne i górskie, a także obszary podmiejskie. Ranga wartości przyrodniczych i kulturowych, dzięki którym obszary te stały się prawnie chronione, pozwoliła również na objęcie wybranych parków narodowych międzynarodową ochroną prawną (tabela 1). Walory parków pozwalają na uprawianie różnych rodzajów turystyki, co stanowi o istotnym ich znaczeniu w ofercie turystycznej regionu, w którym występują.

Jednym z celów i zadań parków narodowych jest ich udostępnianie turystyczne i rekreacyjne, które jest możliwe dzięki istniejącemu zagospodarowaniu. Wszystkie formy zagospodarowania, za wyjątkiem szlaków turystycznych, schronów przeciwdeszczowych i ścieżek dydaktycznych, w latach 2004–2009 uległy zmniejszeniu. Istotny jest fakt, że prowadzona działalność dydaktyczna wykorzystująca istniejące ścieżki dydaktyczne oraz muzea, a także zajęcia w obiektach na terenie parków skupia coraz większą rzeszę zainteresowanych (od roku 2004 odnotowano wzrost o ponad 42%), pomimo zmniejszenia liczby imprez dydaktycznych (tabela 2).

¹² *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 maja 2005 r. w sprawie parków narodowych lub niektórych ich obszarów, gdzie za wstęp pobiera się opłaty* (DzU z 2005 r. nr 91, poz. 765).

Tabela 1

Charakterystyka parków narodowych w Polsce (stan na 2009 r.)

Park narodowy (ochrona międzyna- rodowa)	Rok utworze- nia	Powierzchnia w ha		Rodzaj parku ze względu na walory fizyczno-geograficzne
		ogółem	w tym lasów	
Babiogórski (RB)	1954	3390,5	3232,3	wysokogórski
Białowiecki (RB) (UNESCO)	1947 (1932) ^b	10517,3	9974,0	chroniący naturalne nizinne ekosystemy leśne
Biebrzański (KR)	1993	59223,0	15682,9	nizinny
Bieszczadzki (RB)	1973	29195,1	24719,1	górskie Karpat Wschodnich, chroniące połoniny i naturalne ekosystemy leśne
Bory Tucholskie	1996	4613,0	3935,7	pojezierzy
Drawieński	1990	11342,0	9548,0	pojezierzy
Gorczański	1981	7030,8	6591,5	górski, chroniący naturalne ekosystemy leśne
Gór Stołowych	1993	6340,4	5778,2	górski, ważny ze względu na struktury geolog. i krajobrazy górskie
Kampinoski	1959	38548,5	28258,8	podmiejski
Karkonoski (RB) (KR - część)	1959	5580,5	4021,8	wysokogórski
Magurski	1995	19437,9	18571,7	górski, chroniący naturalne ekosystemy leśne
Narwiański (KR)	1996	7350,0	93,0	nizinny
Ojcowski	1956	2145,7	1528,7	podmiejski
Pieniński	1954 (1932) ^c	2346,2	1665,2	górski, ważny ze względu na struktury geologiczne i krajobrazy górskie
Poleski (KR)	1990	9764,4	4784,8	pojezierzy
Roztoczański	1974	8482,8	8101,3	chroniący naturalne wyżynne ekosystemy
Słowiński (RB) (KR)	1967	21572,9 ^d	6181,5	nadmorski
Świętokrzyski	1950	7626,4	7221,7	chroniący naturalne wyżynne ekosystemy
Tatrański (RB)	1954 (1974) ^a	21197,3	16290,0	wysokogórski
Ujście Warty	2001	8074,0	81,7	nizinny
Wielkopolski	1957	7583,9	4729,8	podmiejski
Wigierski (KR – część)	1989	14987,5	9410,7	pojezierzy
Woliński	1960	8133,1	4641,9	nadmorski

^a – jednostka lasów państwowych „Park Tatrański”, ^b – leśnictwo „Park Narodowy w Białowieży”, ^c – jednostka lasów państwowych „Park Narodowy w Pieninach”, ^d – bez wód przybrzeżnych Morza Bałtyckiego (11171ha); RB – rezerwat biosfery, KR – konwencja ramsarska, obiekt światowego dziedzictwa UNESCO

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ochrona środowiska 2010, Informacje i opracowania statystyczne*, Departament Badań Regionalnych i Środowiska, Warszawa 2010, s. 282; A. Nitkiewicz-Jankowska..., s. 356–258.

Tabela 2

Zagospodarowanie turystyczne i działalność dydaktyczna w parkach narodowych
w latach 2004–2009

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Schroniska	39	30	30	30	29	29
Domy wczasowe	18	20	20	17	17	4
Kempingi, biwaki	66	66	49	45	48	45
Schrony przeciwdeszczowe	231	235	210	222	266	275
Nartostrady w km	66,3	63,6	47,2	38,1	30,1	29,1
Kolejki linowe	11	11	10	10	10	10
Wyciągi	20	20	14	13	14	14
Trasy wyczynowe	6	6	6	9	6	6
Długość szlaków turystycznych w km	2651,7	2941,5	3016,9	3243,1	3084,3	3326,2
Liczba ścieżek dydaktycznych	107	111	119	129	132	137
Liczba osób zwiedzających muzeum	779479	834378	853411	960319	910147	1108681
Liczba imprez dydaktycznych	3924	3889	2798	4385	3032	3059

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ochrona środowiska 2005, Informacje i opracowania statystyczne*, Departament Badań Regionalnych i Środowiska, Warszawa 2005, s. 272, 273; *Ochrona środowiska 2006, Informacje i opracowania statystyczne*, Departament Badań Regionalnych i Środowiska, Warszawa 2006, s. 271, 272; *Ochrona środowiska 2007, Informacje i opracowania statystyczne*, Departament Badań Regionalnych i Środowiska, Warszawa 2007, s. 292, 293; *Ochrona środowiska 2008, Informacje i opracowania statystyczne*, Departament Badań Regionalnych i Środowiska, Warszawa 2008, s. 290; *Ochrona środowiska 2009, Informacje i opracowania statystyczne*, Departament Badań Regionalnych i Środowiska, Warszawa 2009, s. 288, 291; *Ochrona środowiska 2010...*, s. 284, 287.

Zatem można pokusić się o stwierdzenie, iż popyt na taką formę usług każdego roku w tym okresie wrastał. Nie bez znaczenia pozostaje tu rola turystyki szkolnej, która w swoich programach ma za zadanie realizowanie elementów edukacji proekologicznej i krajoznawczej.

3. Ruch turystyczny

Ruch turystyczny w parkach narodowych możliwy jest tylko w obrębie wyznaczonych szlaków turystycznych, których długość w poszczególnych parkach na przestrzeni ostatnich sześciu lat ulegała niewielkim zmianom, które w większości polegały na wzroście ich długości. Najwięcej istniejących szlaków w 2009 r oku przypada na Biebrzański PN (15,1% ogółu), Kampinoski PN (11,5%) oraz Tatrzański PN (8,8%). Najmniejsza długość szlaków występuje w PN „Ujście Warty” (0,4%), Pienińskim PN (1,1%) oraz Ojcowskim PN (1,3%) (tabela 3).

Analizując wielkość ruchu turystycznego w latach 2004–2009, można stwierdzić, że naprzemiennie pojawiają się tendencje wzrostowe i spadkowe. Rozpatrując tak krótki okres badawczy, nie można oczywiście wyznaczyć jednoznacznie istniejącego trendu. Biorąc pod uwagę przedstawiony okres sześciu lat, można zauważyć, że w roku 2009 odnotowano największą liczbę turystów odwiedzających parki narodowe. Do parków, które cieszyły się w 2009 roku największym zainteresowaniem, należą: Tatrzański PN (19,6%), Kampinoski PN (17,9%) oraz Woliński PN (13,4%). Najmniejsza liczba turystów w tymże roku pojawiła się w: Narwiańskim PN (0,1%), PN Ujście Warty (0,18%) oraz Drawieńskim PN (0,21%) (tabela 3).

Parki narodowe posiadają różną powierzchnię (tabela 1), która nie jest w całości przeznaczona do penetracji turystycznej. Biorąc jednak pod uwagę wskaźnik przedstawiający liczbę turystów przypadających na 1 ha parku, należy stwierdzić, że najwyższe jego wartości odnotowano w: Karkonoskim PN (358 osób/1 ha), Pienińskim PN (357 osób/1 ha) oraz Wielkopolskim PN (158 osób/1 ha). Wskaźnik ten jest najwyższy dla tych trzech parków w całym analizowanym okresie. Najmniej turystów na 1 ha przypada zaś w takich parkach narodowych, jak: Biebrzański 0,7, Narwiański 1,0 oraz Bieszczadzki 1,2. Wskaźnik ten dla analizy atrakcyjności turystycznej danego obszaru nie jest jedynym, a może nawet nie najważniejszym (tabela 4).

Tabela 3

Długość szlaków turystycznych i liczba odwiedzających turystów w latach 2004–2009

Park narodowy	Długość szlaków turystycznych (km)				Liczba odwiedzających turystów (tys.)			
	2004	2006	2008	2009	2004	2006	2008	2009
Babiogórski	53,0	53,0	53,0	53,0	70,0	81,0	52,0	66,7
Białowiecki	38,5	38,5	38,5	44,0	220,0	240,0	82,3	190,0
Biebrzański	431,8	460,4	483,1	473,5	33,3	31,3	32,0	39,0
Bieszczadzki	206,0	271,0	245,0	245,0	215,0	273,0	273,0	350,0
Bory Tucholskie	108,5	108,5	75,0	75,0	20,0	60,0	60,0	60,0
Drawieński	77,0	88,0	101,0	160,0	11,3	15,0	23,0	23,6
Gorczański	66,5	105,1	105,1	155,3	50,0	50,0	60,0	70,0
Gór Stołowych	161,8	168,0	175,1	107,3	349,0	302,0	354,0	366,0
Kampinoski	360,0	360,0	360,0	360,0	1000,0	1000,0	1000,0	1000,0
Karkonoski	117,6	117,6	117,6	117,6	1500,0	2000,0	2000,0	2000,0
Magurski	85,0	85,0	85,0	85,0	58,0	50,0	50,0	50,0
Narwiański	0,6	45,0	58,0	55,0	4,9	5,0	8,6	11,0
Ojcowski	23,0	23,0	40,7	39,7	350,0	400,0	400,0	400,0
Pieniński	34,7	34,7	35,2	35,2	700,0	763,0	756,0	838,0
Poleski	35,0	35,0	67,5	75,5	14,7	16,5	15,4	24,6
Roztoczański	60,3	60,3	61,1	61,1	80,0	100,0	120,0	100,0
Słowiński	144,3	144,3	144,3	144,3	182,2	365,0	275,4	386,4
Świętokrzyski	41,0	41,0	41,0	41,0	195,0	204,0	210,5	183,0
Tatrzański	245,0	275,0	275,0	275,0	2662,0	2678,5	2078,7	2195,0
Ujście Warty	12,6	12,6	12,6	13,2	20,0	18,0	20,0	20,0
Wielkopolski	87,5	215,0	215,0	215,0	1200,0	1200,0	1200,0	1200,0
Wigierski	218,0	228,9	245,4	245,4	100,0	120,0	120,0	120,0
Woliński	44,0	47,0	50,1	50,1	1400,0	1500,0	1500,0	1500,0
Ogółem	2651,7	3016,9	3084,3	3126,2	10435,4	11472,3	10690,9	11193,3

trzy najwyższe wartości

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ochrona środowiska 2005...*, s. 272; *Ochrona środowiska 2006...*, s. 271; *Ochrona środowiska 2007...*, s. 292; *Ochrona środowiska 2008...*, s. 290; *Ochrona środowiska 2009...*, s. 288; *Ochrona środowiska 2010...*, s. 284.

W przypadku obszarów przyrodniczo cennych należy również przeanalizować wskaźnik przedstawiający ilość turystów przypadających na 1 km szlaku na rok, a największa ich liczba odnotowana została w: Wolińskim PN (około 29940 osób/1km), Pienińskim PN (około 23806 osób/1km) oraz w Karkono-

skim PN (około 17006 osób/1km). Natomiast najniższe wartości tego wskaźnika odnotowano w następujących parkach narodowych: Biebrzańskim, Drawieńskim i Narwiańskim (tabela 4).

Tabela 4

Wskaźniki liczby turystów przypadających na 1 ha parku narodowego oraz na 1 km szlaku turystycznego w latach 2004–2009

Park Narodowy	Liczba turystów na 1 km szlaku turystycznego				Liczba turystów na 1 ha			
	2004	2006	2008	2009	2004	2006	2008	2009
Babiogórski	1320,8	1528,3	981,1	1258,5	21,0	24,0	15,0	17,0
Białowiecki	5714,3	6233,8	2137,7	4318,2	21,0	43,0	7,8	18,0
Biebrzański	77,1	68,0	66,2	82,4	1,0	0,5	0,5	0,7
Bieszczadzki	1043,7	1007,4	1114,3	1428,6	7,0	9,3	0,9	1,2
Bory Tucholskie	184,3	553,0	800,0	800,0	4,0	13,0	13,0	13,0
Drawieński	146,8	170,5	227,7	147,5	1,0	1,5	2,0	2,1
Gorczański	751,9	475,7	570,9	450,7	7,0	7,1	8,5	10,0
Gór Stołowych	2157,0	1797,6	2021,7	3411,0	55,0	47,6	55,8	58,0
Kampinoski	2777,8	2777,8	2777,8	2777,8	26,0	26,0	26,0	26,0
Karkonoski	12755,1	17006,8	17006,8	17006,8	269,0	358,0	358,0	358,0
Magurski	682,4	588,2	588,2	588,2	3,0	2,5	2,6	2,6
Narwiański	8166,7	111,1	148,3	200,0	1,0	0,0	1,2	1,0
Ojcowski	15217,4	17391,3	9828,0	10075,6	163,0	186,0	186,4	186,4
Pieniński	20172,9	21988,5	21477,3	23806,8	298,0	325,0	322,0	357,0
Poleski	420,0	471,4	228,1	325,8	2,0	1,7	1,6	2,5
Roztoczański	1326,7	1658,4	1964,0	1636,7	9,0	11,0	14,1	11,8
Słowiński	1262,6	2529,5	1908,5	2677,8	6,0	17,6	12,8	17,9
Świętokrzyski	4756,1	4975,6	5134,1	4463,4	26,0	26,8	27,6	24,0
Tatrzański	10865,3	9740,0	7558,9	7981,8	126,0	126,5	98,0	103,0
Ujście Warty	1587,3	1428,6	1587,3	1515,2	2,0	2,2	2,5	2,5
Wielkopolski	13714,3	5581,4	5581,4	5581,4	158,0	158,2	158,2	158,2
Wigierski	458,7	524,2	489,0	489,0	7,0	8,0	8,0	8,0
Woliński	31818,2	31914,9	29940,1	29940,1	128,0	137,0	137,0	137,0
Ogółem	3935,4	3802,7	3466,2	3580,5	32,9	36,2	33,7	35,3

trzy najwyższe wartości

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ochrona środowiska 2005...*, s. 272; *Ochrona środowiska 2006...*, s. 271; *Ochrona środowiska 2007...*, s. 292; *Ochrona środowiska 2008...*, s. 290; *Ochrona środowiska 2009...*, s. 288; *Ochrona środowiska 2010...*, s. 284.

Wskaźnik ten może w pośredni sposób wskazywać na pewne uciążliwości związane ze zbyt dużą liczbą turystów przebywających jednocześnie na szlaku turystycznym, co niewątpliwie wpływa na jakość wędrowki, wypoczynek i bezpieczeństwo.

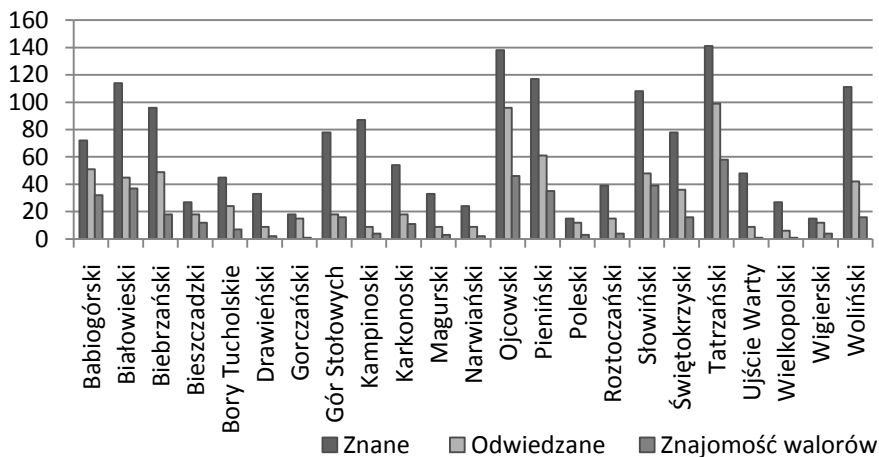
O istnieniu zainteresowania ofertą parków narodowych świadczą liczby odwiedzających je turystów. Należałoby się również zastanowić na tym, jakie motywy przyświecają odwiedzającym te obszary oraz jaka jest ich ocena walorów i zagospodarowania turystycznego. W tym celu przedstawione zostaną cząstkowe badania przeprowadzone w listopadzie 2011 roku na próbie 200 studentów jednej ze śląskich uczelni. Początkowo przebadano ponad 250 osób, jednak do analizy zakwalifikowano tylko tych respondentów, którzy spełnili jedno najważniejsze kryterium – byli przynajmniej w jednym parku narodowych.

Grupa badawcza to w 95% mieszkańcy województwa śląskiego, w 4% – małopolskiego i w 1% – opolskiego. Całość grupy mieści się w przedziale wiekowym 25–40 lat, w 35% są to osoby zamężne i żonate.

W odpowiedzi na pytanie, jakie są parki narodowe w Polsce (rysunek 1, tabela 5), średnio każdy z respondentów wymienił siedem z nich, jednak różnorodności w odpowiedziach były znaczne – wymieniano od trzech do 21 parków. Do najbardziej znanych PN należą: Tatrzański (70,5% osób), Ojcowski (69% osób), Białowiecki (57% osób), Pieniński (58,5% osób), Woliński (55,5% osób) oraz Słowiński (54% osób).

Wszystkie parki narodowe zostały odwiedzone przez grupę badawczą, średnio każdy był w minimum trzech parkach. Najczęściej odwiedzanymi przez respondentów parkami narodowymi były: Tatrzański (49,5% osób), Ojcowski (48% osób), Pieniński (30,5% osób) oraz Babiogórski (25,5% osób), Biebrzański (24,5% osób), Słowiński (24% osób), Białowiecki (22,5% osób) a także Woliński (21% osób). Nie bez znaczenie dla osiągniętych wyników badań jest miejsce zamieszkania respondentów znajdujące się najbliżej Ojcowskiego PN, Pienińskiego PN i Tatrzańskiego PN (rysunek 1, tabela 5).

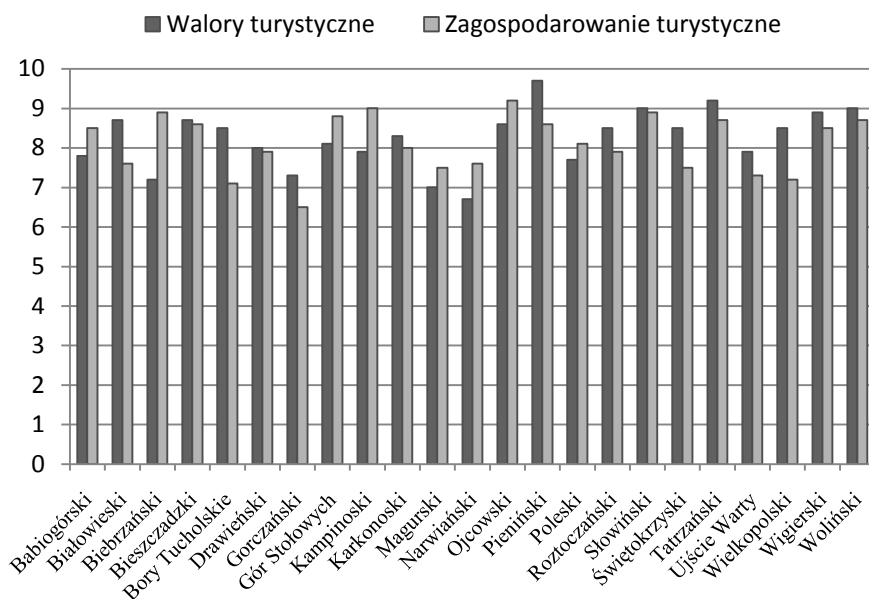
W ankiecie poproszono również o wskazanie kilku charakterystycznych cech znanego parku (znanego, niekoniecznie odwiedzanego). Jak się okazuje najbardziej znane są walory Tatrzańskiego PN, Ojcowskiego PN i Białowieckiego PN, a najmniej Gorczańskiego PN, Drawieńskiego PN, Narwiańskiego PN, Magurskiego PN i Poleskiego PN (rysunek 1, tabela 5).

Rys. 1. Znane i odwiedzane parki narodowe (liczba odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Respondenci mieli za zadanie ocenić w skali od 0 (nieatrakcyjny) do 10 (bardzo atrakcyjny) walory turystyczne oraz stan zagospodarowania turystycznego odwiedzonych parków narodowych i – jak się okazało – z największym uznaniem spotkały się walory Pienińskiego PN, Tatrańskiego PN, Słowińskiego PN i Wolińskiego PN. Biorąc pod uwagę zagospodarowanie turystyczne, najwyżej zostało ono ocenione w Ojcowskim PN, Kampinoskim PN, Słowińskim PN oraz Biebrzańskim PN. Parkach o dużej atrakcyjności charakteryzują się w tym ujęciu niższą oceną (rysunek 2, tabela 5).

Rys. 2. Ocena walorów turystycznych a zagospodarowanie turystyczne parków narodowych (ocena)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

W większości parków najważniejszym celem i motywem przyjazdu lub zwiedzania była chęć poznania walorów, zobaczenia ich po raz kolejny czy skorzystania z atrakcji na terenie parku (zakres odpowiedzi wahał się od 33,3% do 92,5%). Zwiedzanie przy okazji pobytu w pobliżu dotyczy zwiedzenia parku bez wcześniejszego planowania i braku wiedzy na temat atrakcji. Inne wymieniane motywy to: odwiedzić znajomych, praca, przejazd (tabela 5).

Tabela 5

Znajomość parków narodowych, motywy podróży i ocena atrakcyjności
w opinii respondentów

Park narodowy	Znane – liczba odpowiedzi	Odwiedzane – liczba odpowiedzi	Umiejętność opisu walorów	Średnia ocen w skali od 0 (nieatrakcyjny) do 10 (bardzo atrakcyjny)		Motyw zwiedzania (%)		
				walorów turystycznych	zagospodarowania turystycznego	walory turystyczne i atrakcje na terenie parku	zwiedzanie przy okazji pobytu w pobliżu	Inne
Babiogórski	72	51	32	7,8	8,5	68,6	21,6	9,8
Białowiecki	114	45	37	8,7	7,6	86,7	11,1	2,2
Biebrzański	96	49	18	7,2	8,9	67,3	24,5	8,2
Bieszczadzki	27	18	12	8,7	8,6	88,9	11,1	0,0
Bory Tucholskie	45	24	7	8,5	7,1	79,2	12,5	8,3
Drawieński	33	9	2	8,0	7,9	88,9	11,1	0,0
Gorczański	18	15	1	7,3	6,5	86,7	13,3	0,0
Gór Stołowych	78	18	16	8,1	8,8	77,8	16,7	5,6
Kampinoski	87	9	4	7,9	9,0	55,6	33,3	11,1
Karkonoski	54	18	11	8,3	8,0	72,2	22,2	5,6
Magurski	33	9	3	7,0	7,5	44,4	55,6	0,0
Narwiański	24	9	2	6,7	7,6	33,3	55,6	11,1
Ojcowski	138	96	46	8,6	9,2	91,7	6,3	2,1
Pieniński	117	61	35	9,7	8,6	90,2	8,2	1,6
Poleski	15	12	3	7,7	8,1	50,0	33,3	16,7
Roztoczański	39	15	4	8,5	7,9	73,3	20,0	6,7
Słowiński	108	48	39	9,0	8,9	89,6	10,4	0,0
Świętokrzyski	78	36	16	8,5	7,5	83,3	13,9	2,8
Tatrzański	141	99	58	9,2	8,7	92,9	6,1	1,0
Ujście Warty	48	9	1	7,9	7,3	55,6	44,4	0,0
Wielkopolski	27	6	1	8,5	7,2	83,3	16,7	0,0
Wigierski	15	12	4	8,9	8,5	91,7	8,3	0,0
Woliński	111	42	16	9,0	8,7	90,5	7,1	2,4

trzy najwyższe wartości

Źródło: opracowanie na podstawie badań.

Uwagi końcowe

Specyfika walorów przyrodniczych i kulturowych parków narodowych w Polsce, a także ich stopień zagospodarowania sprawia, że są one bardzo atrakcyjne turystycznie. Można zatem stwierdzić, że ich oferta turystyczna jest bogata i różnorodna, dzięki czemu może cieszyć się większym zainteresowaniem u szerszego grona odbiorców. Niezaprzeczalnym dowodem potwierdzającym powyższy fakt jest istniejący ruch turystyczny, który od lat znajduje się na wysokim poziomie.

Znajomość wartości walorów turystycznych w badanej próbie respondentów znajduje się na średnim poziomie (na 710 odwiedzin jedynie w 368 przypadkach wykazano znajomość walorów). Poszerzenie wiedzy w tym zakresie pozwoliłoby turystom stwierdzić, czy obszary te są w stanie wzbudzić ich zainteresowanie i czy mogłyby przypuszczalnie zrealizować ich potrzeby w zakresie turystyki i rekreacji.

Nasuwa się jeszcze jeden wniosek, a mianowicie, że należy przeanalizować opinię turystów pochodzących z różnych regionów Polski, a także na obszarze wszystkich parków narodowych, aby móc w tym zakresie sformułować bardziej szczegółowe opinie.

TOURIST TRAFFIC AS A RESULT OF THE DEMAND FOR THE OFFER OF NATIONAL PARKS IN POLAND

Summary

Tourism in protected areas is determined by legal regulations. The existing offer of national parks in Poland is highly diversified and mostly depends on the types of tourist values, as well as the degree of tourism development.

The aim of this article is to present the trends in tourist traffic in Polish national parks in years 2004-2009. The paper starts with the definition of a national park, presentation of its functions and basic rules, as well as possible tourist use. It also presents a short description of areas of environmental value, the degree of tourism development and the existing educational activities. Further on, the article includes the data regarding tourist traffic in the last six years, showing the existing trend which undoubtedly results from the demand for this type of tourist offer.

Translated by Robert Górniak